

Werkplan G40 themagroep Armoede & Schuldhulpverlening

2018-2022

Versie januari 2019

Themagroep Armoede & Schuldhulpverlening

Doelen

Het belangrijkste doel van het G40-stedennetwerk is het behartigen van de gezamenlijke belangen van de G40-steden op diverse beleidsterreinen richting kabinet, Eerste en Tweede Kamer en ministeries. Daarnaast heeft het G40-stedennetwerk ook een belangrijke rol waar het gaat om kennisuitwisseling. Het netwerk biedt een breed platform voor kennisuitwisseling tussen de steden onderling en geeft ruimte aan kennisdeling met partners op de diverse beleidsterreinen van het netwerk.

Het stedennetwerk zoekt zowel in de belangenbehartiging als in de kennisuitwisseling samenwerking met andere partijen, zoals de VNG, de G4, het IPO en Platform31. In dit werkplan worden de prioritaire thema's van de dossiergroep Armoede en Schuldhulpverlening benoemd en de geplande activiteiten.

Samenstelling dossiergroep en rollen/ verantwoordelijkheden

De dossiergroep Armoede en Schuldhulpverlening valt onder de sociale pijler van het G40-stedennetwerk. Waar nodig wordt ook de link gelegd met de economische pijler en de daaronder vallende dossiergroep 'sterke keten van participatie, leren, werken en ondernemen'. Bestuurlijke trekker van de dossiergroep is wethouder **Jan Jaap Kolkman** van Deventer. Ambtelijk trekker is **Edwin van Stavereen**. Het is de intentie om ook op ieder van de vier thema's die benoemd zijn (bestuurlijke en ambtelijke) trekkers te benoemen.

De dossiergroep werkt samen met diverse partners om de doelen zoals die door het G40-stedennetwerk zijn verwoord te bereiken. VNG, Divosa, SER en EAPN informeren en werken samen met de dossiergroep rond de belangenbehartiging. Diverse bestuurders zijn ook lid van de VNG commissie Participatie, Schuldhulpverlening en Integratie (PSI) en ambtelijk is de themagroep ook aangesloten bij het IBP. Per thema zal de afweging gemaakt worden of er in de lobby wordt aangehaakt bij de VNG of dat er een zelfstandig geluid vanuit het G40 stedennetwerk noodzakelijk is.

Voor de kennisontwikkeling heeft het G40-stedennetwerk een covenant gesloten met kennis- en netwerkorganisatie Platform31 en werkt samen met kennisinstituut Movisie. De themagroep is in de positie om deze partijen om hulp te vragen bij kennisvragen. Bovenstaande partijen ontwikkelen ook vanuit andere opdrachten kennis en instrumenten op het thema armoede en schulden en brengen dit in bij de dossiergroep.

Bestuurlijke dossiergroep	Jan Jaap Kolkman (Deventer, voorzitter), Han de Jager (Alphen a.d. Rijn), Hester Veltman (Ede), Nelly den Os (Lelystad), Mattias Gijsbertsen (Groningen), Kees van Geffen (Oss), Renske Helmer-Englebert (Nijmegen), Alexander Vervoort (Venlo), Kim Schmitz (Sittard-Geleen), Cees van Eijck (Amersfoort), Boaz Adank (Breda), Karin Schrederhof (Delft), Renate Richters (Eindhoven), Marleen Damen (Leiden), Songül Mutluer (Zaanstad), Jakobien Groeneveld / Margreet van Driel (Zoetermeer)
Ambtelijke dossiergroep	Astrid Dekker, Anita Haalboom, Arjan Verweij, Anke Sinnema, Astrid Sleiderink, Corinne Visser, Debbie Jonker, Evelien Kostermans, Gerbert Jonkman, Marion Dolmans, Marianne Kuijpers, Nadine Langedijk, Sella Meijs, Ypkje Grimm, Mandy Hoepel, Marieke Zeilstra,

	Edwin van Staveren (ambtelijk trekker), Hans Jansen, Maarten van Beek, Irene Rouwenhorst, Marieke Scheermeijer, Annelie van Manen, Ruud van den Tillaar
VNG Link	Jeannette de Ridder, Wendy van der Burg (Commissie PSI), Jan Jaap Kolkman bestuurlijk betrokken bij VNG commissie PSI
Convenant partner	Platform31 (Jochem Heemskerk)
Samenwerkingspartners	VNG (Jeannette de Ridder), Divosa (Marleen Smit), Movisie (Hanneke Hateman), EAPN (Jo Bothmer), Gemeente Utrecht (G4), SER (Peter Koppe)

CONCEPT

Schets en Thema's

In de afgelopen jaren is armoede- en schuldenproblematiek nadrukkelijk op de agenda komen te staan. Binnen de dossiergroep armoede en schuldhulpverlening van het G40-Stedennetwerk hebben we ons de afgelopen jaren ingezet om kritisch te kijken naar het rijksbeleid en ons eigen beleid. We hebben nieuwe inzichten opgepakt, aangedrongen op meer middelen en aanpassingen van wet- en regelgeving en geprobeerd om, gezien de complexiteit van armoede en schulden, in onze lokale praktijk zo veel mogelijk integraal en wijkgericht te werken. Nationale Ombudsman Reinier van Zutphen geeft in zijn advies ook al aan: "Gemeenten, zet je allerbeste mensen in de frontlinie, in de wijkteams. En verplaats je in de mensen."¹

In de vorige periode heeft de themagroep zich gefocust op preventie/vroegsignalering, relatie armoede/schulden met andere domeinen, Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs), beschermingsbewind, innovatie, onorthodoxe aanpakken en best practices, armoede en Europa. Op sommige onderwerpen zijn grote stappen gemaakt. Zo zijn er verschillende innovatieve aanpakken in de Nederlandse praktijk gebracht rondom de invloed van stress op gedrag (zoals Mobility Mentoring® en de Geweldige Wijk). Een link met andere domeinen werd onder andere gemaakt in het factsheet [Armoede en Schulden](#). Op andere thema's, zoals beschermingsbewind, blijft het vraagstuk onverminderd groot. Hierdoor is ervoor gekozen dat de themagroep zich in de periode 2018-2022 focust op de volgende vier onderwerpen:

1. Bestrijden van armoede;
2. Voorkomen van schuldenproblematiek, preventie en vroegtijdig signaleren;
3. Sociale incasso;
4. Effectieve en integrale schuldhulpverlening en beschermingsbewind.

Het tweede, derde en vierde thema komen overeen met de thema's die behandeld worden bij het Interbestuurlijk Programma (IBP) en de VNG commissie Participatie, Schuldhulpverlening en Integratie (PSI). In het IBP vindt overleg plaats met het Rijk, provincies, waterschappen, gemeenten en maatschappelijke partners. Vertegenwoordigers van de themagroep Armoede Schuldhulpverlening zitten aan tafel en nemen de geluiden uit de themagroep mee. De VNG commissie stemt haar bestuurlijke acties af met de acties uit het IBP.

Voor de G40 is de vraag daarom belangrijk te bepalen waar zij haar focus wil leggen. In sommige gevallen zijn de belangen en interesses van G40-steden anders dan andere gemeenten. Waar wil de themagroep haar eigen koers varen? Wat wil zij in het IBP bespreekbaar maken? En waar zoekt zij aansluiting bij het IBP of VNG?

De verschillende themagroepen van de G40 kunnen elkaar versterken wanneer zij dwarsverbanden met elkaar zoeken. Beoogd wordt dat de mogelijke inhoudelijke dwarsverbanden tussen de themagroepen inzichtelijk worden gemaakt. Zo ligt de verbinding tussen werk en armoede voor de hand maar moet ook de verbinding tussen de energietransitie en armoede gemaakt worden. De themagroep armoede en schuldhulpverlening zal in de komende periode actief verbinding leggen met andere themagroepen.

¹ Jan Jaap Kolkman, in [Factsheet Armoede en Schulden](#). Platform31 & Hogeschool Utrecht (2017)

Onderstaand zijn de vier thema's van de dossiergroep voor de komende jaren uitgewerkt op basis van de informatie die nu beschikbaar is. Het werkplan is dynamisch en wordt later verder ingevuld. Per thema zal na een korte schets op hoofdlijnen aangegeven worden wie het thema trekt, wat er speelt in de VNG commissie PSI, het IBP, en het Rijk, welke lobby-punten (in rood) worden aangepakt en welke kennisvraag er leeft. Belangrijk is om te vermelden dat dit op basis is van de informatie die er nu is. Ook in andere gremia wordt nu de richting gekozen en uitgewerkt. Waar mogelijk staat een planning vermeld.

CONCEPT

Bestrijden van Armoede

Het aandeel huishoudens dat in Nederland met een laag inkomen rond moet komen schommelt rond de 8%². In 2016 kwam dit neer op 590.000 huishoudens. De groep kinderen die opgroeit in armoede is met 378.000 kinderen in 2014³ groot te noemen. De hard toenemende vaste lasten én Rijksmaatregelen zoals de BTW-verhoging geven zorgen voor deze groep. Gemeenten proberen de problemen voor deze groep te beperken, bijvoorbeeld met de kwijtschelding van gemeentelijke belasting of een Stadspas. Hiermee bestrijdt je de armoedeproblematiek nog niet. De energietransitie brengt hierbij een nieuw vraagstuk met zich mee. Hoe houd je die – ook voor inwoners met een kleine portemonnee – betaalbaar? Meer inzicht in de oorzaken van armoede moet helpen om armoede niet alleen te beperken maar ook te bestrijden.

Er wordt momenteel een landelijk onderzoek uitgevoerd naar de armoedeval in Nederland. In verschillende gemeenten zijn ook lokale onderzoeken naar de armoedeval uitgevoerd. Deze lessen kunnen gedeeld worden. Het SCP luidde onlangs de alarmbel over de groep werkende armen⁴. Zij werken wel maar verdienen weinig. Gemeenten hebben nog weinig zicht op de groep werkende armen.

Er wordt steeds meer bekend over de effecten van leven – of opgroeien in armoede op iemands gedrag. Mensen die leven in armoede leven meer bij de dag en zijn impulsiever en maken daardoor niet altijd de keuze die van buitenaf het verstandigst lijkt⁵. Een (intergenerationele) aanpak moet ouderen en jongeren ondersteunen én trainen op deze vaardigheden, die zo belangrijk zijn in de hedendaagse maatschappij. Gemeenten ondersteunen jongeren die opgroeien in armoede of leven met schulden op verschillende manieren. Het is nu tijd om de lessen onderling te delen.

Inzet voor 2019-2022	Trekker/ contactpersoon	Inzet in Lobby en kennis	Planning
VNG commissie PSI		- Werkende armen, aan welke knoppen kun je draaien? -Garanderen bestaanszekerheid -Integraal armoedebeleid, structurele oorzaken aanpakken (met commissie ZJO)	
Rijk		Onderzoek armoedeval (Stimulansz)	Voorjaar 2019
G40		- Tegengaan van grensinkomen bij de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen	

² CBS (2018), *Armoede en sociale uitsluiting 2018*, <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2018/03/armoede-en-sociale-uitsluiting-2018>

³ SER (2017), *Opgroeien zonder armoede*, <https://www.ser.nl/nl/publicaties/adviezen/2010-2019/2017/opgroeien-zonder-armoede.aspx>

⁴ SCP (2018), *Als Werk Weinig opbrengt*, https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2018/Als_werk_weinig_opbrengt

⁵ Nadja Jungmann & Peter Wesdorp (2017), *Mobility Mentoring*, Uitgegeven door Platform31: <https://www.platform31.nl/publicaties/mobility-mentoring>

		<ul style="list-style-type: none">- Financiële educatie op scholen (in curriculum of via projecten)- Een landelijk onderzoek naar armoedeval (en delen lessen van lokale onderzoeken)- Inzichtelijk maken waar het probleem van armoede ligt – hoe komt het écht dat mensen in armoede leven?- Aandacht voor toename vaste lasten- Inzichten over wat werkt bij jongeren	
--	--	--	--

CONCEPT

Voorkomen van schuldenproblematiek, preventie en vroegtijdig signaleren

Voorkomen is beter dan genezen. Daarom ontplooiën het Rijk, gemeenten en andere samenwerkingspartners allerlei initiatieven die het hebben van schulden moet voorkomen. Dit gaat bijvoorbeeld over financiële educatie voor jongeren, vrijwilligers die ondersteuning bieden of een simpeler systeem dat inspeelt op *life events*.

Ontstaan er toch schulden? Dan wil je er snel bijzijn om grotere (maatschappelijke) kosten te voorkomen. Onder andere schaamte leidt ertoe dat inwoners met schulden vaak pas aankloppen voor hulp als de schulden uit de hand zijn gelopen. Hulp van andere partijen is nodig bij vroegsignalering. Eerstelijns hulp verwijst nog niet altijd tijdig door naar schuldhulpverlening. Gemeenten kunnen hen verder informeren. t Afspraken met woningcorporaties, energieleveranciers en nutsbedrijven kunnen leiden tot vroegtijdige signalering. Het privacy-vraagstuk hangt bij vroegtijdig signaleren boven het hoofd. De wetgever kijkt hiernaar maar nieuwe wetten laten voorlopig op zich wachten. Wat mogen bedrijven met gemeenten delen en wat mogen hulpverleners onderling met elkaar delen?

Met pilots, samenwerkingen en nieuw beleid nemen gemeenten veel initiatief om inwoners met schulden sneller te signaleren en ondersteunen. Er is echter nog weinig bekend over wat écht werkt⁶ en lessen worden nog onvoldoende gedeeld tussen gemeenten. Er gebeurt veel maar het is nu tijd om de lessen te verzamelen en te delen.

Inzet voor 2019-2022	Trekker/ contactpersoon	Inzet in Lobby en kennis	Planning
VNG commissie PSI	Alberta Schuurs (De Ronde Venen) Jan Jaap Kolkman Bert Nederveen (zuidhorn) John Roland (Kerkrade)	-Financiële educatie in curriculum -Landelijk afspraken met partijen als woningcorporaties, grote uitvoerders etc. -Welk model van samenwerking is meest effectief als het gaat om preventie/vroegsignalering?	-2019
IBP	Marcel Thijssen (Amsterdam)	- Gegevensuitwisseling, wat mag en wat is relevante informatie? - Experimenteren + kennis opbouwen over het garanderen van bestaansminimum	

⁶ Bijvoorbeeld Tamarah Madern (2017), Openbare les 'Niet omdat het kan maar omdat het moet'

		<ul style="list-style-type: none"> - Landelijke visie en scenario's voor efficiënte vroegsignaleringsaanpak met samenwerkingspartners - Overheidsbrede alertheid op niet-gebruik toeslagen en life events 	
Rijk		<ul style="list-style-type: none"> - Wetswijziging verduidelijking privacy in Wgs in voorbereiding - excessen kredietverlening tegengaan - Platform wijzer in geldzaken - Tel mee met Taal (tegen laaggeletterdheid) 	<p>2019-2020 Q2 2018 Q4 2019</p>
G40		<ul style="list-style-type: none"> - Privacy – kennisuitwisseling in bepaalde gevallen mogelijk maken - Aansluiten bij VNG over versimpelen systeem - Meer kennis over het aansluiten van je processen op de mogelijke kennisuitwisseling. Ook meldingen vanuit SVB, UWV, Sociale dienst (voorbeeld Hoorn en Amsterdam) - Kennis delen van Vroeg eropaf-aanpakken (zoals in 's-Hertogenbosch en Breda) - Uitstroom bronheffing breder trekken dan alleen P-wet - <i>Life events</i> – ook als je gaat werken. (Pilot Heerlen) 'stressvrij gaan werken' 	

Sociale incasso

Een groeiende groep huishoudens zit financieel klem. Dat komt mede doordat kleine achterstanden door incassokosten snel kunnen uitgroeien tot onoverkoombare schulden. In het regeerakkoord staat vermeld dat het stapelen van boetes bij schulden aan banden wordt gelegd. Dat is een mooie stap maar een sociale incasso vraagt meer van marktpartijen én overheden. Het recente rapport van Berenschot⁷ geeft inzicht in de effecten van de vergaande bevoegdheden van overheden om vorderingen te incasseren. Bij een grote groep schuldenaren pakken deze bevoegdheden juist averechts uit.

De grote uitvoerende partijen (CJIB, Belastingdienst, CAK etc.) pakken dit op en werken aan socialere manieren van incasseren. Zo lopen er vele pilots. Deze voortgang is bemoedigend maar vraagt een lange adem. Wat kunnen we – bijvoorbeeld in vroegsignalering - de komende termijn doen om te voorkomen dat kleine achterstanden door boetes en incassomogelijkheden uitgroeien tot problematische schulden? De G40-steden willen zich laten zien als het goede voorbeeld voor Rijk én andere gemeenten.

Inzet voor 2019-2022	Trekker/ contactpersoon	Inzet in Lobby en kennis	Planning
VNG commissie PSI		<ul style="list-style-type: none"> - Intergemeenschappelijke afspraken maken over eigen sociale incasso - Agendeert een socialer incassobeleid bij het Rijk 	
IBP	Edwin van Staveren	<ul style="list-style-type: none"> - Structureel inbedden van pilots met grote uitvoerders - mbt bronheffing het boetedeel van de bestuursrechterlijke premies omzetten in automatische verplichte betalingsregeling - Experimenten bij 'Eenvoudig Maatwerk' – financieel paspoort - Bundelen gegevens grote uitvoerders ('Blauwe Knop') 	t/m feb 2019 t/m dec 2019
Rijk		<ul style="list-style-type: none"> - Implementatie wet Vereenvoudiging Beslagvrije voet - Verbreding beslagregister - Maximering van stapeling boetes - Experiment schuldenrechter - Verbeteren samenwerking schuldeisers - Misstanden incassobranche effectiever bestrijden 	2020 Q2 2018 2018 2018
G40		<ul style="list-style-type: none"> - Vooraf aansluiting zoeken bij IBP - G40-Gemeente als goed voorbeeld 	

⁷ Hier te vinden <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-sociale-zaken-en-werkgelegenheid/documenten/rapporten/2018/06/28/eindrapport-effecten-bijzondere-incassobevoegdheden-en-overheidspreferenties>

Effectieve, integrale schuldhulpverlening en beschermingsbewind

Het rapport 'Weten is nog geen doen' van de WRR⁸ roept overheden op om niet meer uit te gaan van een rationeel perspectief van inwoners maar van een realistisch perspectief. Niet iedereen heeft het doen vermogen om te handelen met de informatie die door overheden wordt aangereikt. Bij de totstandkoming van gemeentelijk beleid dringt dit besef steeds beter door. Zo zijn er verschillende pilots in het land gaande waarin de invloed van stress op gedrag centraal staat. In de aankomende jaren moet de gedragscomponent bij armoede en schulden gemeengoed worden om te leiden tot effectiever beleid.

Door de transformatie in het sociaal domein kijken gemeenten steeds integraler naar iemands ondersteuningsbehoefte. Ook in het armoedebeleid vind je steeds meer dwarsverbanden terug. Een voorbeeld is het leggen van de link tussen armoede en gezondheid of schulden en laaggeletterdheid. Ook positieve dwarsverbanden worden gelegd, bijvoorbeeld met sport. Maatwerk lijkt het sleutelwoord om te werken aan duurzame oplossingen. Maar hoe voer je dit in de praktijk uit? Een goede screening aan de voorkant en het kennen van je klant is hiervoor van belang.

Om integraler maatwerk te kunnen leveren dat aansluit bij iemands doen vermogen is het van belang dat gemeenten beter weten wat werkt in de schuldhulpverlening. Programma's zoals Schouders Eronder focussen zich daarom mede op het delen van kennis tussen gemeenten. Daarnaast is het van belang om pilots goed te monitoren en evalueren. Een methodische aanpak is dan nodig waarvan – het liefst meerjarig – de impact kan worden bepaald

Tenslotte laat de hoge instroom – in combinatie met de lage uitstroom – in beschermingsbewind zien dat veel mensen onder bewind vast lijken te zitten. Voor een grote groep is dat logisch. Ze hebben psychische of fysieke problematiek die hen verhindert om de eigen financiën te beheren. Een ander deel komt onder bewind door schuldenproblematiek en kan wellicht – mede door de rust die beschermingsbewind biedt – werken aan financiële zelfredzaamheid. Hoe kun je als gemeente en bewindvoerder komen tot een ketensamenwerking met aandacht voor kwaliteit en een prikkel voor doorstroom en uitstroom? En hoe kun je als gemeente vooruitlopen op het adviesrecht voor schuldenbewinden?

⁸ WRR 2017), *Weten is nog geen doen*, <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2017/04/24/weten-is-nog-geen-doen>

Inzet voor 2019-2022	Trekker/ contactpersoon	Inzet in Lobby en kennis	Planning
VNG commissie PSI		<ul style="list-style-type: none"> - Onafhankelijk onderzoek naar financiering beschermingsbewind - Vijf randvoorwaarden adviesrecht gemeenten schuldenbewind⁹ - Landelijke gesprekken over samenwerking rechtbank/gemeente/bewindvoerder (kwaliteit en toezicht) - Hoe kun je als gemeente nu écht regie voeren over de keten van schuldhulpverlening - Leren van elkaar hoe je voorliggende voorzieningen zoals budgetbeheer kunt inrichten - Afspraken over structurele financiering beschermingsbewind 	
IBP	Joke de Kock (Tilburg)	<ul style="list-style-type: none"> - Initiatieven ontplooiën voor brede, laagdrempelige, vroegtijdige toegang - Aandacht voor publiek-private samenwerking (platformen zijn o.a. SchuldenlabNL en Schouders eronder) - Onderzoek saneringskrediet 	
Rijk		<ul style="list-style-type: none"> - Programma sociaal domein: Eenvoudig Maatwerk, Zorg voor Veiligheid - Adviesrecht schuldenbewinden - Evaluatie wet CBM¹⁰ - nieuwe pilots mbt beschermingsbewind - Landelijk dekkend netwerk vrijwilligersorganisaties - Direct overmaken zorgtoeslag naar verzekeraar bij 3 maanden achterstand - verkennen direct overmaken huurtoeslag 	<p>2020 Aug 2018 2019 Eind 2018</p> <p>2018</p> <p>2018</p>
G40		<ul style="list-style-type: none"> - Lobby aansluiten bij IBP - Afspraken maken over financiering beschermingsbewind - Kennis delen over integrale, methodische aanpakken - Monitoren/evalueren van aanpakken - Betere wisselwerking bewindvoerder/gemeente 	

⁹ Zie nieuwsbericht: <https://vng.nl/onderwerpenindex/werk-en-inkomen/armoedebeleid-en-schuldhulpverlening/nieuws/vijf-randvoorwaarden-adviesrecht-gemeenten-schuldenbewind>

¹⁰ Bureau Bartels, (2018), *Wetwijziging curatele, beschermingsbewind en curatele*, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/08/30/tk-wodc-wetwijziging-cbm-eindrapport>